

Selvitys keinoista ehkäistä kotitalouksien velkaantumista

Lausuntopyyntö/VM/deadline 29.11.2019

Kaupan liitto kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto ja lausuu otsikkoaiheesta seuraavaa:

Yleiset huomiot mietinnöstä

Kauppa kannattaa työryhmän tehtävää arvioida keinoja, joilla yksityishenkilöiden ja kotitalouksien liiallista velkaantumiskehitystä ja siitä mahdollisesti syntyviä negatiivisia vaikutuksia voidaan estää ja vähentää. Samalla on kuitenkin mietittävä koskevatko samat keinot vain Suomessa toimivia yrityksiä vai myös ulkomailta Suomeen kauppaa käyviä yrityksiä. Mahdollisen tulosidonnaisen velkakaton käyttöönotolla olisi vaikutuksia kaupan toimintaedellytyksiin. Velkakatto, joka koskisi kaikkia velkoja, mukaan lukien kaupan kannalta tärkeitä osamaksukauppaa tai leasing-mallia, vaikuttaisi mahdollisesti niin kulutuskäyttäytymisen muuttumiseen kuin myös maksutapojen kehitykseen eikä välttämättä positiivisella tavalla talouden kannalta.

On tärkeää, että kaikki toimijat toimivat lähtökohtaisesti samoilla säännöillä eikä kansallisesti tuoteta lisärasitetta vain Suomessa toimiville kaupoille. Kansainväliset markkinat kasvavat nopeaa vauhtia ja jo tällä hetkellä iso osa kaupan kasvusta tapahtuu kansainvälisen verkkokaupan kautta. Jos ostamista sekä maksamista rajoitetaan ja säännellään Suomessa, samalla olisi mietittävä miten ratkaistaan ulkomaisista kaupoista ostaminen ja miten esimerkiksi AliPayn tai AmazonPayn kaltaisten maksupalveluiden käyttämistä säänneltäisiin.

Mietintö sisältää paljon erilaisia ehdotuksia mutta niiden kokonaisvaikutusta kotitalouksien kannalta on vaikea hahmottaa. Osa niistä on puhtaasti makrovakauteen liittyviä, ja toisaalta esim. kuluttajansuojaan liittyviä. Samoin mietinnöstä ei saa helposti kuvaa siitä millaisia kustannuksia nämä toimenpiteet (tietojärjestelmäinvestoinnit, hallinnolliset muutokset, raportointi etc) aiheuttaisivat kokonaisuutena niin luotonantajille sekä esim. luottoja välittäville kaupoille. Kaupan kannalta olisi myös tärkeää tietää jo tässä vaiheessa, miten luoton hakeminen ja saatavuus muuttuisivat kotitalouksien näkökulmasta. Tätä asiaa ei aukaistu tarpeeksi mietinnössä.

Huomiot keskeisistä ehdotuksista

Mietinnössä esitetään, että kuluttajan luottokelpoisuuden arvioinnissa käytettävistä oletuksista säädettäisiin erillisellä oikeusministeriön asetuksella. Sääntelyllä veloitettaisiin kaikkia luotonantajia tekemään erityinen maksuvaralaskelma luottoa myöntäessään sekä asettamaan maksuvaralaskelman mukaisille luotonhoitomenoille raja suhteessa käytettävissä oleviin tuloihin. Velvoite tehdä erityinen maksuvaralaskelma jokaisesta luotonhakijasta johtaa helposti merkittäviin lisäkustannuksiin. Tämä voi puolestaan johtaa luottojen tarpeettomaan kallistumiseen ja kuluihin, tai luotonvähennykseen.

Jos kulutusluottojen käyttö hyödykkeiden hankinnassa vähenisi merkittävästi, voisi sillä olla merkitystä myös talouskasvuun erityisesti siltä osin, kuin esim. maksuvaralaskelmat johtavat ylimitoitettuihin turvarakennelmiin, joiden vuoksi halukkuus luotonantoon vähenisi. Onkin varmistuttava siitä, että mahdollisesti säädettävät suojakeinot eivät muodostu suhteettomaksi rasitukseksi esimerkiksi vähittäiskaupan toimijoille, jotka eivät harjoita luotonantoa päätoimisesti vaan vain esim. mahdollistaakseen osamaksukaupan.

Enimmäisvelkasuhdetta koskevaa sääntelyä on tarkasteltava kriittisesti myös mm. autokaupan ja rakennustarvikekaupan tarpeita ajatellen. Näillä aloilla on tyypillisesti käytössä verrattain korkeitakin kulutusluottoja, ja kulutusluottojen kategorinen summaaminen ja rajaaminen esim. yhteensä enintään 20 000 € suuruiseksi, voisi merkittävästi vaikeuttaa kyseisten toimialojen toimintaa.

Jos uusi henkilökohtainen velkakatto luotaisiin, tulisi luotonantajan varmistaa, ettei velkakatto ylittyisi. Menettely vaikuttaisi suoraan myös luotonvälittäjän (kuten kaupan alan yrityksen) asemaan. Tulojen lisäksi tulisi siis ennen luottosopimuksen tekemistä käytännössä selvittää kuluttajan kaikki mahdolliset velat, mukaan lukien taloyhtiölainaosuudet ennen kuin luotto voitaisiin myöntää. Tämä edellyttäisi toimijoilta erillisten rajapintojen rakentamista tietojen keräämistä varten.

Ehdotettu järjestelmä tulisi myös hidastamaan maksuprosessia tämän päivän tilanteesta huomattavasti. Jos kuluttaja joutuu odottamaan päätöstä niin kauan, että esim. isännöitsijä olisi saanut toimitettua taloyhtiölainoista todistuksen, suuntaisivat kuluttajat ostamaan niiltä markkinoilta, joissa ostoprosessi olisi joustavampi ja nopeampi. Tänä päivänä ulkomaiset toimijat pyrkivät tekemään ostamisesta saumattoman ja nopean mm. appseja käyttämällä: tulokatot ja velkojen tarkistus kesken ostoprosessia eivät edistä suomalaisen kaupan kilpailukykyä. Ne ajaisivat maksamista perinteisiin luottokortteihin, pankkisiirtoihin ja hidastaisivat maksualan kehitystä Suomessa. Lasku on isolla osalla digitaalisen kaupan asiakkaita keskeisin maksutapa ja se myös lisää kuluttajien luottamusta digitaaliseen kauppaan, kun laskun voi maksaa vasta kun on saanut tavarat. Tämä on todella monelle kuluttajalle ihan konkreettinen ehto, että suostuu ostamaan verkosta. Lasku maksutapana kuitenkin niputtuu täysin luotolla ostamiseen, koska mekanismi on sama, vaikka toteutettu tarve eri. Laskulla maksaminen menee käsi kädessä pankkimaksun kanssa käytetyimmissä maksutavoissa. (Pienissä keskiostoksissa se saattaa olla 20-30% ostoista ja korkeammassa yli 300€ keskiostoksissa jopa 60-70%).

On keskeistä, että velkakattojärjestelmä otetaan käyttöön vasta kun positiivinen luottotietorekisteri on toiminnassa ja luotonantajille on luotu varmat edellytykset käyttää kansallista tulorekisteriä. Mietinnössäkkin nostetaan esille ongelma velkakaton tai muiden rajoitteiden käyttöönotossa, se että yksityiskohtaisen asiakastiedon saatavuus on hankalaa.

Laki kuluttajasuojalain muuttamisesta Mietinnössä esitetään, että kuluttajan luottokelpoisuuden arvioinnissa käytettävistä oletuksista säädettäisiin erillisellä oikeusministeriön asetuksella. On varmistuttava siitä, että mahdollisesti säädettävät suojakeinot eivät muodostu suhteettomaksi rasitukseksi esimerkiksi vähittäiskaupan toimijoille, jotka eivät harjoita luotonantoa päätoimisesti vaan vain esim. mahdollistaakseen osamaksukaupan.

Oikeusministeriön asetus luottokelpoisuuden arvioinnissa käytettävistä oletuksista

Työryhmä esittää, että luotonantajilla olisi oltava erityiset menetelmät, joilla se voisi arvioida yksittäisiä maksukyvyttömyyriskejä kunkin luottoasiakkaan tasolla. Mietinnön mukaan arviointimenetelmissä ei tulisi tukeutua yksinomaan tai kaavamaisesti ulkopuoliseen luottoluokitukseen, -pisteytykseen tai tilastollisiin malleihin.

Kaupan liiton mukaan manuaalisesti tehtävät laajemmat ja pitkäkestoisemmat luottokelpoisuuden selvitykset eivät ole tänä päivänä digitaalisessa toimintaympäristössä realismia ja ne voisivat myös johtaa merkittäviin myynnin menetyksiin.